

RUBASOV*

– részlet –

Két évvel azelőtt a párt felszólította a világ munkásait, hogy kezdjenek harcot az Európa szívében újonnan létrejött diktatúra ellen, politikailag és gazdaságilag is bojkottálják a zsarnokság birodalmát. Ne vásároljanak az ellenség országából érkező árut, és ne engedjék át területükön a hatalmas hadigépezet fenntartását szolgáló szállítmányokat. A párt alapszervei lelkesedéssel fogadták a felhívást. A kis kikötőváros dokkmunkásai megtagadták, hogy kirakodják az ellenséges országból származó vagy oda szánt rakományokat. Más szakszervezetek is szolidaritást hirdettek. A sztrájk komoly és nehéz küzdelemmé vált, bevetették a rendőrséget, sebesültek is, halottak is voltak. A harc kimenetele még bizonytalannak tűnt, amikor öt régimódi, fura kis fekete hajóból álló flotta futott be a kikötőbe. A bárkák mindegyike a forradalom egy-egy nagy vezetőjének a nevét viselte, az „odaát” használatos idegen betűkkel. Tatjukon a forradalom zászlaját lengette a szél. A sztrájkoló dokkmunkások lelkesen fogadták őket. Azonnal nekiláttak a kirakodásnak. Több órába telt, mire kide-

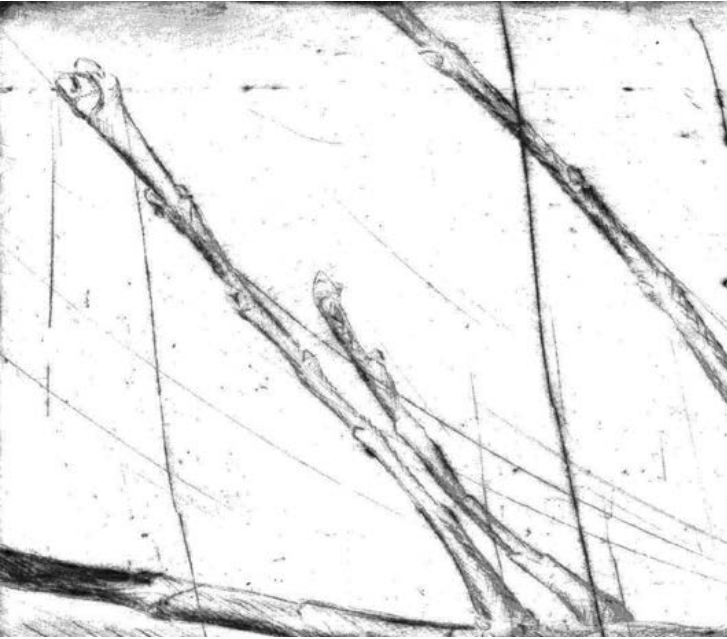
rült, hogy a szállítmányt a zsarnokság birodalma hadiiparának szánták, és Európában ritka nemesércekből állt.

A kikötői alapszervezetben komoly viták robbantak ki, amelyek hamarosan ország-szerte, az egész pártban elterjedtek. A reakciós sajtó gúnnal és megvetéssel kapta fel az ügyet. A rendőrség, ami egyébként sztrájk-törő rohamcsapatokat vetett be, most semlegesen szemlélődött, és a munkásokra bízta, hogy a furcsa, fekete kis flottát kirakodják-e, vagy sem. A pártvezetés megparancsolta, hogy a sztrájkot függesszék fel, és pakolják ki a szállítmányt. Tárnyilagosan magyarázták és ravaszul indokolták a forradalom hazájának és vezetőinek a szándékait, ám mindez keveseket győzött meg. Az alapszervek kettészakadtak, a régi tagok többsége kilépett. A pártvezetés és a maradék tagság hónapokon keresztül csak árnyéka volt régi önmagának, ám lassacskán, ahogyan az országban egyre nőtt a gazdasági szükséghelyzet, úrrá lett önmagán, és ismét megerősödött.

Azóta két év telt el. Egy másik, déli diktatúra, a főellenség szövetségese rabló- és hódító háborút indított Afrikában. A párt ismét bojkottra szólított fel. Ebben az esetben a visszhang még nagyobb lett, mivel most maguk a kormányok is, a világ szinte összes országában úgy határoztak, hogy az agresszornak, a béke megszegőjének nem szállítanak nyersanyagokat, amelyek felhasználásával háborúzni tudna. Márpedig nyersanyagok, kiváltképp kőolaj nélkül az agresszornak buknia kell. Így állt a helyzet, amikor a fura kis fekete flotta ismét útra kelt. A hajók legnagyobbika annak az embernek a nevét viselte, aki a világháborúban egyedülként szólalt fel a háború ellen, és ezért agyonverték, az árbócokon ismét a forradalom zászlaja lengett, ám a rakodóterületet az agresszornak szánt olajjal pakolták meg. Már csupán egy-napi útra voltak a kikötőtől, a kis Löwy és barátai pedig még mit sem sejtettek az érkezésükről. Rubasov feladata volt, hogy felkészítse őket. Az első napon még semmit nem mondott, csupán tanulmányozta a terepet. A vitára a második nap reggelén került sor, a párt székhelyének nagytermében.

* Arthur Koestler leghíresebb és egyik legjelentősebb regénye a *Sötétség délben*. A regényt németül írta, de a kézirat menekülésük közben elveszett, így minden kiadásnak az angol fordítás lett az alapja. Ám a végleg elveszettnek hitt eredeti, *Rubasov* címet viselő kéziratot 2015-ben – teljesen véletlenül – megtalálta egy Matthias Weßel nevű kasseli doktorandusz a zürichi Zentralbibliothekban. Jelen fordítás az eredeti, német kézirat alapján készült, a teljes regényt új fordításban a Magvető kiadó adja majd ki, a világon elsőként, 2018-ban. (A ford.)

A terem nagy volt, rideg, rendetlen, ugyanolyan érzelemmentesen berendezve, ahogyan a párt bármelyik helyisége a világ akármelyik városában. Ennek oka részben a pénztelenségben, ám nagyobb részben mégis inkább a puritán és életidegen hagyományokban rejlett. A falakat régi választási plakátokkal, jelszavakkal, géppel írt cédulákkal ragasztgatták tele. Az egyik sarokban régi sokszorosítógép porosodott, a másikban ócs-

ka ruhákat halmoztak fel, amelyeket a sztrájkolók családjainak szántak, mellettük elsárgult brosrák és röplapok tornyosultak. A hosszú asztal két szál, bakokra fektetett deszkából állt. Az ablakokat festékekkel mázolták be, mint az új épületeknél szokás. Az asztal fölött a plafonról ernyő nélküli, csupasz villanykörte lógott, mellette ragacos légyapír. A kis növésű Löwy, a kopasz Paul, Bill, a szerkesztő és még három társuk ült körül az asztal.

Rubasov meglehetősen hosszan beszélt. A környezet ismerős volt számára, megszo- kott rondasága az otthonosság érzésével töltötte el. Ebben a környezetben teljességgel meg volt győződve küldetése hasznosságáról és célszerűségéről, nem is értette már, hogy előző este a kikötői kocsmában miért is támadtak kellemetlen érzései. Tárgyila- gosan, de a hangjában nem minden meleg-

ség nélkül magyarázta el, mi is a helyzet va- lójában, ám jövetele valódi célját egyelőre nem nevezte meg. Az agresszor elleni világ- méretű bojkott az európai kormányok kép- mutatása és profitéhsége miatt gyakorlatilag megbukott. Néhányan ugyan a látszat ked- véért még tartják magukat, de a többség im- már a látszattal sem törődik. Az agresszor- nak olajra van szüksége. Ennek a szükséglet- nek nagy részét mindeddig a forradalom or- szágából fedezték. Ha most beszüntetnék a szállításokat, azonnal más országok ugraná- nak mohón a helyükre, hiszen ezek nem is várnak másra, mint hogy a forradalom or- szágát kiszorítsák a világpiacról. Az efféle romantikus gesztusok csak akadályoznák az építőmunkát odaát, ezzel pedig világszerte kárt okoznának a forradalmi mozgalomnak.

Paul és a három dokkmunkás bólogatott. Lassan járt az eszük, számukra meggyőző volt, amit az „odaátról érkezett elvtárs” mon- dott, amúgy is elméleti kérdésekről esett szó, amelyek közvetlenül nem érintik őket. Végül is hová akar majd kilyukadni, azt nem értet- ték, föl sem rémlett előttük a kikötőjük felé közeledő fekete flotta képe. Viszont a kis Löwy és a ráncos képű szerkesztő gyors pil- lantásokat váltott egymással. Rubasov felfi- gyelt erre. A beszédét szárazabb hangon, im- már mindenféle melegség nélkül zárta.

– Tulajdonképpen ez minden, elvtársak, amit elvileg közölni akartam veletek. Odaát elvárják, hogy hajtsátok végre a központ uta- sításait, és ha a kevésbé érett elvtársakban kételyek vetődnének fel, akkor magyarázzá- tok el nekik az összefüggéseket. Egyelőre vé- geztem.

Rövid szünet következett. Rubasov levette a cvikkerét, és rágyújtott. A kis Löwy egy- kedvűen megjegyezte:

– Köszönjük a beszámolót. Valakinek van esetleg kérdése?

Senki nem jelentkezett. Végül a három dokk- munkás egyike szólalt meg.

– Nincs mit ehhez hozzászólni. Odaát nyil- ván tudják az elvtársak, mit miért tesznek. Mi itt természetesen továbbra is kiállunk a bojkott mellett. Bízhattok bennünk. Innen az- tán semmi nem jut el azokhoz a disznókhöz.

Két kollégája bólogatott. A kopasz Paul pedig mintegy megerősítette:

– Tőlünk aztán nem!

Harcias grimaszt vágott, és tréfából mozgatni kezdte a fülét.

Rubasov egy ideig azt hitte, hogy ellenséges összeesküvéssel került szembe, csak lassacskán fogta fel, hogy a többiek valóban nem értették meg. A kis Löwyre nézett, hogy vajon nem oszlatná-e el a félreértéseket. De a kis Löwy lesütötte a szemét, és hallgatott. Végül ideges grimaszt vágva a szerkesztő szólalt meg:

– Feltétlenül a mi kikötőnkben kell lebonyolítani ezt az üzletet is?

A dokkmunkások értetlenkedve néztek rá, nem tudták, hogy milyen „üzletre” céloz; a ködbe és füstfelhőbe burkolózó, ama bizonyos zászló alatt hajózó s éppen a partjaik felé közeledő fekete flotta képének felidézése még mindig meghaladta a képzelőerejüket. Rubasov azonban fölkészült a kérdésre.

– Földrajzilag is, politikailag is ez a legmegfelelőbb hely. Az áru innen már szárazföldi tranzitszállítmányként megy tovább. Ugyan nincs okunk arra, hogy bármit is titkoljunk, de mégis okosabb kerülni a feltűnést, amiből a reakciós demagógia politikai tőkét kovácsolhatna.

A szerkesztő ismét a kis Löwyre pillantott. A dokkmunkások értetlenül bámulták Rubasovot, szinte látni lehetett, amint a fejükben lassan újtukra indulnak a gondolatok. Hirtelesen Paul szólalt meg, rekedt, megváltozott hangon.

– Tulajdonképpen miről is van itt szó?

Mindenki ránézett. A nyaka kivörösödött, meredt tekintettel bámult Rubasovra. A kis Löwy visszafogottan kérdezte:

– Csak most esett le?

Rubasov végigmérte őket, majd higgadtan hozzáfűzte:

– Elfelejtettem elmondani a részleteket. Kedvező időjárás esetén a Külkereskedelmi Népbiztosság öt teherhajója várhatóan holnap reggel érkezik meg.

Még mindig eltartott néhány másodpercig, amíg mindenki felfogta, miről is van szó. Senki nem szólalt meg. Mindenki Rubasovot

nézte. Végül a kopasz Paul felpattant, földhöz vágta a sapkáját, és elhagyta a helyiséget. Két kollégája utánanézett. Még mindig nem szólt senki egy szót sem. Végül a kis Löwy megköszörülte a torkát, és megtörte a csendet:

– A referens felsorolta az okokat. Ha odaátról nem szállítanak, majd szállít helyettük valaki más. Kíván valaki még fölszólalni?

Az a dokkmunkás jelentkezett, aki egyszer már megszólalt:

– Ezt a nótát jól ismerjük. Egy sztrájk során mindig akad valaki, aki azt mondja: ha én nem veszem fel a munkát, akkor majd más valaki megteszi helyettem. Már eleget hallottuk ezt. Így a sztrájktrörök beszélnek.

Megint csönd lett. Jól lehetett hallani, amint Paul odakint bevágja maga mögött az ajtót. A hallgatást most Rubasov törte meg:

– Elvtársak, az építőmunka érdekei odaát most minden más érdeket felülírnak. Érzélességgel nem megyünk semmire. Gondolkodjatok el ezen.

A dokkmunkás fejét felemelve válaszolt:

– Ezen már eleget gondolkodtunk. Eleget hallottunk is erről. Nektek odaát mindenki számára példát kellene mutatnotok. Az egész világ rátok figyel. Szolidaritásról, áldozatról és fegyelemről beszéltek, valójában azonban sztrájktrörésre használjátok a flottátokat.

Ekkor a kis Löwy is megemelte a fejét, sápadt volt, pipájával Rubasov felé szalutált, majd halkán és gyorsan ennyit mondott:

– Amit az elvtárs most mondott, azzal én is egyetértek. Szeretne még valaki hozzászólni? Ha nem, berekesztem az ülést.

Rubasov a mankójára támaszkodva kibicegett a helyiségből. Az események a maguk előre megszabott, megváltoztathatatlan útján mentek tovább. Miközben a kicsi, régi-módi flotta befutott a kikötőbe, Rubasov néhány táviratot váltott az odaát székelő illetékes hatóságokkal. Három nap múlva az illetékesek leváltották és kizárták a pártból a kikötői alapszervezet vezetőit, a párt hivatalos lapja a kis Löwyt pedig agent provocateurnek nevezte. További három nap múlva a kis Löwy felakasztotta magát.

MESÉS Péter fordítása